

Про Филм
ПО ПОВОД НА ЕДИН АТЕНТАТ

проект за документален филм

Сценарист и режисьор:

Асен Владимиров

1.Преименуване

Преди 1989 г. улицата, на която живеех в родния ми Благоевград, носеше името на един анархокомунист – Ташко Комитов, отвлечен и убит от ВМРО през 1925 година.

В началото на деветдесетте години я преименуваха. Нашата улица стана „Владо Черноземски“.

2.Справки

Не бях чувал това име. В българската енциклопедия не открих нищо. Но попаднах на статия, от която научих, че Владо Черноземски е станал световно известен с едно убийство през 1934 година в Марсилия – на югославския крал Александър I Караджорджевич и френския външен министър Барту. Статията го описваше като герой.

Бях истински впечатлен. Герой? Има и песен.Твърди се, че е народна. Ето част от текста:

*Крал Александър
подло се моли
и на Владо говори:
„Аман бре, Владо,
не мой бре, Владо,
мене да ме убиваш!“*

*Владо на краля гордо отговаря:
„Чуй бре, тиранино,
мене ме изпрати
Ванчо Михайлов
да изпълна присъдата.
Я стани, стани,
шумадийско куче,
тебе ке те утепам.*

Разбира се, историята се оказа по-сложна. Много по-сложна.

3. Досие № 23650

Подадох молба в тогавашния архив на МВР да прегледам досието на Черноземски. Донесоха ми пет папки. Извадих тетрадка и почнах да си водя бележки.

Наскоро препрочетох записките си. Изгледах отново в Интернет кинокадрите от деня на атентата в Марсилия. Те се смятат за първите, които са запечатали на кинолента политическо убийство.

ПО ПОВОД НА ЕДИН АТЕНТАТ

сценарий за документален филм

4. Едно важно посещение

По онова време в кината се прожектират по два, дори три филма в една програма. А между тях има десетминутни кинопрегледи, съставени от няколко сюжета. Започва се с по-сериозните, например опашки на безработни през Голямата депресия, или драматични, като отвличането и убийството на бебето на прочутия авиатор Чарлз Линдберг, и се завършва със спорт.

През 1934 г. компанията „Фокс мувигтон нюз“ изпраща в Париж модерен звукозаписен камион за нуждите на френския си отдел. Фокс експериментира с нова система за запис на звук на терен, което е нелека задача по онова време.

В началото на октомври въпросният камион пристига в Марсилия заедно с двама кинооператори – Жорж и Раймонд Межа, които трябва да отразят грандиозно събитие – посрещането на югославския крал Александър I Караджорджевич. В Марсилия са пристигнали десетки журналисти, фотографи и кинооператори.

„Посещението на крал Александър, което в обикновени времена би било важно събитие, придобива при настоящите обстоятелства много особено значение, а в определени гледни точки има решаващ характер. Няма суверен, символизиращ повече идеала и волята на своя народ. Силата на

югославското приятелство беше изкована в битки, в които Франция и Югославия защитаваха свободата си рамо до рамо“ – заявява пред пресата външният министър на Франция Жан Луи Барту, който лично трябва да посрещне югославския крал.

Предвидено е кралят да положи венци пред паметника на загиналите през Първата световна война на изток, т.е. на Солунския фронт. Да припомним, че на този фронт в продължение на почти две години англичани, французи, сърби, гърци и руснаци воюват срещу българите и германците. Най-вече срещу българите.

След полагането на венците, със специален влак, в който са запазени и места за журналистите, се предвижда кралят да замине за Париж, където ще се срещне с френския президент.

5. Разстановка на силите

Зрителят не без основание ще се запита защо една велика сила отдава такова значение на посещението на балкански монарх?

Краят на Първата световна война е разделила Европа на победили и победени. Първите са Великобритания, Франция, Италия, Румъния, Гърция и новосъздаденото Кралство на сърбите, хърватите и словенците, което по-късно ще се преименува на Югославия.

Победените – Германия, Австрия, Унгария, България – чрез безмилостната Версайска система от мирни договори са загубили големи части от териториите си, наложени са им огромни репарации, принудени са да разпуснат армиите си и да изпитат горчивия вкус на унижението.

В началото на трийсетте години се забелязват ясни знаци, че победените искат реванш. Това е най-очевидно в Германия, където Хитлер е дошъл на власт, но се усеща и в Унгария, и в Австрия, а и в България.

Въпреки че Италия формално е сред победилите, тя се чувства измамена, защото не е получила обещаното ѝ Адриатическо крайбрежие, което е дадено на Белград. Новият италиански министър-председател – Мусолини, не крие апетита си и към части от Албания и Гърция, а също и от Етиопия.

В началото на 1934 г. в Рим се подписва протокол за дружба между Италия, Австрия и Унгария. Това дразни Германия, която иска да постигне аншлус с Австрия, използвайки силното нацистко движение в страната.

Франция с всички сили се опитва да запази статуквото. Френският външен министър Луи Барту е архитектът на тази политика. За Франция е важно да съхрани и развие така наречената „Малка Антанта“ – военно-политически съюз между Югославия, Румъния и Чехословакия, създаден през 1920 г.

Стремежът на Луи Барту е да се създаде „санитарен“ кордон около Германия, която е основна опасност за бъдещия мир в Европа. Югославия е важен играч в осъществяването на тази цел. През есента на 1934 г. френската дипломация, ръководена от Луи Барту, е на път да постигне целта си – политическата изолация на Германия.

В началото на 1934 г. е създаден Балкански пакт. Участничките в него – Югославия, Гърция, Румъния и Турция – взаимно гарантират безопасността и неприкосновеността на своите граници.

Направени са опити да се привлече и България, но тя отказва, тъй като подобна стъпка би означавала отказ от ревизия на Ньойския договор, а също и отказ от всякакви териториални претенции към съседите. Отказ и от Македония.

6. Па шта си?

На 1 декември 1919 се появява нова държава, наречена „Кралство на сърбите, хърватите и словенците“. Другите народности от 13-милионното население на новосъздаденото кралство (черногорци, българи, албанци, унгарци, власи, немци и т.н.) не се споменават. В новото кралство сърбите преобладават – те са 45% от населението.

Сръбската окупация в Македония започва още по време на Балканската война, когато България и Сърбия са още съюзници. На 12 октомври 1912 г. сръбската армия, водена от престолонаследника Александър Караджорчевич, влиза в Скопие като освободителка от турското владичество. Деца приближават да приветстват краля. Седемгодишната Васка Зойчева му поднася букетче цветя.

*- Па шта си ти? – пита я князът
- Я сум бугарка – отговаря момиченцето.*

Заради този отговор то получава плесница от престолонаследника.

Възмутеният Вазов пише стихотворението „Па шта си?“:

*Па шта си ти?" - туй питане навред -
при Дрин, при Шар, при Вардар, Преспа драга -
о, българино, сърбин ти полага
и чака с начумерен лик ответ.*

*Че тоз грях смъртен прошка там не знай:
влече позор, побой затвор, изгнание -
невидени при прежните тирани.
Скрий, че си българин в най-българския край;*

Плесницата в Скопие отеква и в следващите години. На 13 август 1913 г. първата национална катастрофа става факт с подписването на Букурещкия мирен договор, според който България губи Южна Добруджа и признава за сръбски териториите на запад от Вардар и Струма. Започва усилена асимилация на несръбското население във Вардарска Македония, за която започва да се употребява понятието „Южна Сърбия“, а за жителите ѝ „южни сърби“.

Македонското наречие на българския език е обявено за диалект на сръбския език и неговото използване е забранено. Въведени са и глоби. Започва и промяна на личните имена със сръбски. Тези, които продължават да се наричат българи, заплащат с отнемане на имоти, с побои и всякакви издевателства, а мнозина и с живота си.

Започва и колонизацията на Македония от сръбски заселници, които получават хубава земеделска земя срещу задължението на мъжете да участват в контрачети за неутрализиране четите на ВМРО, които идват от България. Но нека припомним какво е ВМРО.

7. ВМРО

В края на 1919 г. се провежда тайно съвещание, на което бившата Вътрешна македоно-одринска организация, създадена да се бори за освобождението на Македония и Одринска Тракия от турска власт, се възстановява под ново име – Вътрешна македонска революционна организация. Тя се обявява за извоюване свободата на Македония и в защита на българското население там чрез четническа дейност във Вардарска и Егейска Македония.

През периода 1923-1924 г. във Вардарска Македония вече действат 53 въоръжени чети на ВМРО, в които участват около три хиляди и петстотин души. Те водят общо 119 сражения, извършват 73 атентата, свързани с административни и инфраструктурни цели, а сръбските сили губят 279 войници, 9 офицери и 16 войводи на създадените от тях контрачети.

Някои от лидерите на македонското движение са категорично против присъединяването на Македония към която и да било балканска държава и призовават за създаване на единна и независима Македония „в рамките на нейните географски граници“.

В същото време те си поставят задачата да създадат форма на управление за народите, които живеят в сърбо-хърватско-словенското кралство, което да е подобно на Швейцарската федерална република. Поддръжниците на тази идея са наречени „федералисти“.

Федералистите са против така наречените „автономисти“, които се застъпват за автономия на македонското население в рамките на България. Тази фракция на ВМРО е ръководена от популярните македонски лидери Тодор Александров и Александър Протогеров.

8. Кралство Югославия

Политиката на „сърбизация“ не се харесва и на много хървати, които от години настояват за федеративно устройство. Популярният политик Степан Радич успява да обедини няколко хърватски партии, които отстояват с мирни средства идеята за равнопоставена федерация. Това вбесява радикалните сръбски шовинисти. През юни 1928 г. в парламента сръбският депутат Пуриша Рачич ранява смъртоносно Радич и убива още двама хърватски депутати.

Тези събития са удобен повод за установяване на еднолична диктатура в кралството. На 6 януари 1929 г. крал Александър Карагеоргиевич суспендира конституцията, разпуска Скупщината и съсредоточава цялата власт в свои ръце. Партиите са забранени. Кралството на сърбите, хърватите и словенците се преименува в Кралство Югославия, което трябва да интегрира всички народности в единна югославска нация.

9. Усташа

Десните сили в хърватските среди, които се борят за отделяне на Хърватия от Югославия и създаване на независима държава, се активизират. В началото на 1929 г. се формира крайно дясното националистическо движение „Усташа“. Името му идва от хърватската дума за бунтовник, въстаник и посочва недвусмислено какви ще бъдат целите му. Начело на движението застава Анте Павелич – адвокат и политик. Скоро движението „Усташа“ ще установи тесни връзки с ВМРО.

10. Декларацията

На 20 април 1929 г. 10000 души възторжено посрещат в София Анте Павелич, придружен от близкия му съратник Густав Перчец. Те са настанени в елитния хотел „Юнион палас“. Посещението е по покана на Съюза на македонските организации, най-многочислената организация на македонската

емиграция, но целта е да се установи контакт с ръководителите на ВМРО. Срещите протичат под мотото: „На люта рана трябва да се постави лют цяр“.

Подписана е съвместна декларация, в която се казва:

„От двете страни се констатира, че невъзможният режим, на който са подложени Хърватско и Македония, им налага еднакво да координират своята легална дейност за извоюване на човешки и национални права, политическа свобода и пълна държавна независимост на Хърватско и Македония“.

Въпреки че в нея се говори за *легална дейност*, декларацията вбесява Белград и през юли извънреден съд осъжда задочно на смърт гостувалите в София двама хърватски ръководители, поради което те минават в нелегалност.

На следващата среща между Анте Павелич и Иван Михайлов, Павелич предлага да се организира незабавно убийството на крал Александър Караджорджевич, но Михайлов отклонява предложението. Засега.

Хърватската организация няма никакъв опит в извършване на терористични действия и се нуждае от помощта на ВМРО. С посредничеството на Иван Михайлов, Павелич установява важни контакти с Мусолини, който се стреми да дестабилизира максимално Югославия и при една нова война да анексира Далматинското крайбрежие. През следващите години хиляди усташи ще намерят убежище в Италия, където се откриват няколко тренировъчни лагера.

Павелич съдейства на ВМРО да закупи хиляда автоматични пушки. От своя страна Организацията изпраща специалист по адски машини. През 1931 г. друг виден функционер на ВМРО става инструктор в най-важния усташки тренировъчен лагер в Янка Пуста.

11. Марсилия 9-ти октомври (вторник)

На 9 октомври 1934 година двама добре облечени мъже излизат от хотел „Модерн“ в Екс-ан-Прованс и в един часа следобед се качват в автобуса за Марсилия. След един час те са на улица „Кабиер“, по която ще мине кортежът с крал Александър. Единият мъж застава до малък полицейски павилион пред сградата на марсилската борса, другият – по-встрани. Прииждат тълпи от хора, за да видят кралското посрещане. Задачата на двамата мъже е да убият краля.

Във вътрешните джобове на саката си те носят фалшиви чехословашки паспорти, по два заредени пистолета и по една бомба. Петер Келемен (Владо Черноземски) трябва да стреля, а другият, Силвестър Мални (Мийо Крал), трябва да хвърли бомба и така да даде възможност на стрелеца да се измъкне в създалата се паника.

Денят е напрегнат и за братята Межа от „Фокс мувтон нюз“. Реймон се е настанил с камерата си на един балкон в сградата на марсилската митница, за да „хване“ отвисоко посрещането на крал Александър на пристана и шествието по улиците на Марсилия. Екипът на звукозаписния камион е разположен долу на улицата. Тук е и другият оператор – Жорж Межа.

В далечината се вижда пристигането на югославския крайцер „Дубровник“. Корабът е ескортиран от няколко френски крайцера и подводници. Когато влиза в пристанището, над него прелитат ниско няколко самолета.

Прогърмяват тържествени салюти. Точно в 16 часа кралят стъпва на брега, където го посрещат Луи Барту заедно с други френски високопоставени лица. Звънят камбаните на всички църкви. Слово произнася генерал Жорж, сражавал се рамо до рамо със сръбската войска по време на Първата световна война.

Кралят е облечен в униформата на адмирал на югославския флот. Препасан е с червената лента на Почетния легион. Дали от суета, или защото тя би попречила на движенията му, но той отказва да облече стоманената си бронезилетка под униформата. Кралят е напрегнат. Денят е вторник, а суеверният Александър Караджорджевич, не се появявал на публични места на този ден, тъй като трима от членовете на семейството му умират във вторник.

Само преди десет месеца в Загреб е осуетен атентат на хърватската усташка организация срещу краля. Преди това е имало още два. Югославската тайна полиция разполага със сведения за възможен нов атентат в Марсилия.

Кралят отказва да се вслуша и в думите на югославския посланик във Франция, който го съветва да не слиза на брега, тъй като е обезпокоен от недобре организираната охрана от страна на домакините.

Церемонията поражда не само с помпозността си, но и с многобройните пропуски и грешки по отношение мерките за безопасност. Фрапиращата некадърност на специалните служби ще се обсъжда надълго и нашироко през следващите няколко години.

В последния момент основната кола от кортежа е сменена. Вместо предвидената бронирана лимузина е наета друга кола. Единственото ѝ предимство, което всъщност ще се окаже фатален недостатък, е, че част от гюрука ѝ може да се сваля. Идеята е всеки от многохилядното множество да види височайшия гост, а и десетките фоторепортери и кинооператорите да го заснемат. Все с тая цел дори страничните стъкла са свалени.

Крал Александър и Луи Барту минути преди изстрелите

Изоставен е и първоначалният план 12 полицаи на велосипеди да придружават кортежа от двете страни. Те са заменени с двама офицери на коне, които обаче дори не яздят успоредно на колата с краля и Барту, а зад нея. Това ясно се вижда на архивните кинокадри. Пред колата яздят 18 конници в парадна униформа.

По балконите и прозорците на главната улица на Марсилия са се надвесили стотици хора. Кралският кортеж се движи с едва осем километра в час.

Операторът на „Фокс Мувитон“, Жорж Межа, е във вихъра си. Леката камера, макар и на статив, му позволява да бъде мобилен. От балкона на митницата брат му Реймон прави великолепни общи планове.

Но и двамата братя, а и десетината други кинооператори пропускат да „уловят“ фаталния миг. Жорж Межа снима величествените конници в парадна униформа в началото на кортежа. Вероятно е искал да премести камерата или да спести филмов материал, защото е нямал време да презарежда, и затова спрял камерата за трийсетина секунди.

Кралската кола е изминала едва 250 метра от пристана, когато точно в 16:20 часа тълпата вижда как един мъж се втурва към колата на краля с възгласи „Vive le Roi!“ (Да живее кралят). Той скача на степенката, хваща се за вратата с лявата ръка, а с дясната стреля в тялото на краля.

Тъй като самият момент на убийството е изпуснат от колегите оператори, да се опитаме да го възстановим чрез свидетелските показания, като ги цитираме зад кадър на черен бланк, заместващ липсващите кадри.

Полковник Пиоле: *Съобразявайки се със заповедите, които бях получил, бях заел мястото си от дясната страна на автомобила, с извадена сабя на рамо. Шумът на тълпата плашеше моя кон и аз трябваше да го успокоявам.*

Един мъж изскочи от тълпата и минавайки пред коня, който се изви наполовина, се завтече към вратата на кралския автомобил. И преди аз да имам време, за да направя каквото и да е движение, той беше вече скочил върху стъпалото на автомобила и беше прокара ръката си през вратата.

След това той стреля няколко пъти към краля, който, заемайки почетно място, се намираше вдясно, а в страни бяха Луи Барту и генерал Жорж.

Освобождавайки се за момент, аз започнах да удрям убиеца със сабята си, но моят кон се изправи на задните си крака и възви надясно. Човекът беше паднал и се търкаляше по паважа, обаче продължи да стреля.

Шофьорът на колата: *Ние току-що бяхме тръгнали. Изведнъж едно лице със силно телосложение и среден ръст се завтече към нас. В началото помислих, че се отнасяше до някой ентузиазирани гражданин, желаяйки да манифестира своята симпатия. Но в този момент се появи една ръка с револвер. Аз започнах да удрям, но беше късно. Три или четири изстрела бяха дадени срещу монарха. Полковникът, който беше на кон близо до мене, започна да удря убиеца със сабята си, но револверните изстрели не престанаха. Спрях колата. Кралят се беше свлякъл от седалката и беше паднал на пода.*

Генерал Жорж оздравява след 5-месечно лечение, въпреки тежкото си нараняване. Ето какво си спомня: *С револвера убиецът манипулираше с такава прецизност и мълниеносна бързина, които останаха в паметта ми, въпреки че моментът беше трагичен.*

Жорж Межа успява да улови момента, в който полковник Пиоле удря със сабята атентатора, вдигнал ръцете си над главата в напразен опит да се предпази от острието.

Объркани, силите на реда изпадат в паника и започват да стрелят безразборно. Кинокамерите са уловили невъобразимата суматоха от тичащи полицаи, войници и обикновени граждани. Няколко души се хвърлят върху вече посечения убиец, за да го линчуват. Той е буквално стъпкан от тълпата. Полицията се втурва да го спасява и го завлича в един полицейски павилион наблизко, а по-късно в полицейския участък, където умира в 19 часа.

Крал Александър I е издъхнал два часа по-рано. Твърди се, че последните му думи били: *Чувайте ми Югославию* (Пазете ми Югославия). Френският

външен министър Барту, който е улучен от куршум, не получава навременна медицинска помощ и умира в 17.35 часа. След година ще бъде публикувана балистичната експертиза и тя ще установи, че Барту е прострелян не от Черноземски, а от случаен полицейски куршум. Има още десетина убити и ранени от тълпата в резултат на безразборната стрелба на силите на реда.

12. Шансът на един репортер

Младият журналист Рене Баро от вестник „Пари соар“ е наел стая с балкон в частен апартамент, откъдето се открива отлична гледка към кортежа на кралското посрещане. Той става свидетел на убийството и на цялата трагедия, разиграла се долу на улица „Канебиер“.

Неговият шанс е, че собственикът на апартамента има телефон, и той успява да продиктува незабавно своята кореспонденция.

Същата вечер „Пари соар“ излиза в едномилионен тираж (един от рекордите в световната история) с подробности за убийството, разказани от очевидец. На първа страница е публикувана снимка на агонизиращия в колата крал, изпратена чрез белинограф, устройство, което се свързвало с телефона и било използвано от тогавашната преса за изпращане на фотографии.

Разбира се, в кореспонденцията се разказват подробности за убийството, посочват се жертвите, но за атентатора все още не се знае нищо.

13. „Весел развод“

В ранната есен на 1934 г. цяла Америка очаква новия филм-мюзикъл „Весел развод“ с Фред Астер и Джинджър Роджърс в главните роли.

Премиерата е насрочена за 12 октомври.

Съдено е леката музикална комедия да бъде показвана в програма с един от най-драматичните кинопрегледни в световната история, дело на компанията „Фокс мувигон нюз“. Изглежда, звукозаписният камион не е свършил добра работа, звукът е добавен и то нескоропосано. Чуват се само три, при това еднакви изстрела, докато убиецът е изстрелял десет патрона, т.е. целия пълнител. Дикторът съобщава, че нападателят е хърватин. Националността на убиеца е все още неизвестна.

В началото френските власти конфискуват заснетия материал. След това го връщат. Но си взимат поука и от 1936 г. всеки кинопреглед във Франция трябва да се преглежда от цензурата, преди да се пусне по кината.

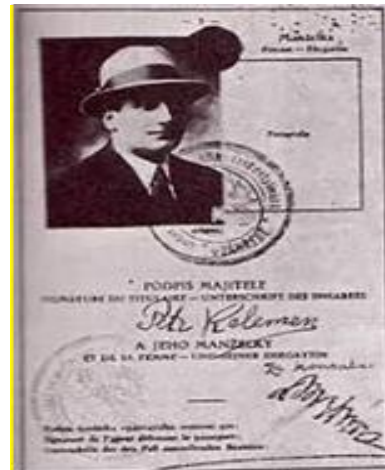
Днес филмът „Весел развод“ е забравен, но не и кинопрегледа – един от най-шокиращите в историята, наред с кадрите от убийството на Кенеди.

Трябва да уточним, че въпросният кинопреглед е показан в много от страните по света, но в други е забранен. Като Югославия например. По обясними причини.

14. Кой е атентаторът?

„Сюрте насионал“ – Френската национална полиция започва разследването на атентата още привечер на 9 октомври. Веднага става ясно, че това е добре подготвена акция, поради което съучастниците на убиеца е трябвало да се заловят възможно най-бързо.

Какво открива полицията в убития атентатор?

„Маузер“ – оръжието на убийството, още един пистолет – „Валтер“, бомба, 1500 франка и чехословашки паспорт с името Петер Келемен. Бързо става ясно, че паспортът е фалшив.

При огледа на трупа е открита и татуировка, представляваща череп, а под него кръстосани кости и два надписа на кирилица: В.М.Р.О, Свобода или смърт.

Френската полиция светкавично се свързва с югославските секретни служби, както и с Дирекцията на българската полиция в София.

15. Кротък, тих, добър

От досието на Владо Черноземски личи, че той попада в полезрението на българската полиция още в началото на 20-те години на миналия век. Впрочем това не е истинското му име, а един от псевдонимите му.

В началото е познат като Владимир Димитров Владимиров от село Патрика, Щипско, после се появява прякорът Владо Шофьора заради това, че карал камион. През 1922, когато се присъединява към ВМРО, е записан като Владимир Димитров Черноземски.

Псевдонимът Черноземски, с който е останал в историята, му е даден заради това, че изпращал враговете в черната земя. Дали сам си го е избрал, или е измислен от някой негов другар, не знаем.

От досието става ясно, че едва при разследването след марсилския атентат полицията узнава истинското му име.

„Величко Димитров Керин, родом от село Каменица, Пещерска околия.

Роден на 19.10.1897.

Величко Керин като малък бил кротък, тих, добър.

По-късно имал тежко пиянство и лошо поведение, заради което баща му искал да се откаже от него чрез „Държавен вестник“.

След това спрял да пие.“

16. Четник в Македония

Из спомените на Иван /Ванчо/ Михайлов ръководител на ВМРО:

Пристигна в София Владо Шофьора, Величко Керин, по-късно познат под името Черноземски. Слушал за борбите на ВМРО. По време на превземането на гр. Кюстендил от македонските чети, Владо се намирал там; пристигнал бил от София с някакъв камион. Явил се при войводата Иван Бърльо и го помолил да бъде приет в четата му. На Бърльо му изглеждал доста млад. След нови молби съгласил се да го вземе и така Владо се озовава четник в Македония.

Пред нас е снимка на четника Черноземски. Невисок (според полицейското досие 165-170 см), с каскет на главата и втречен поглед.

Черноземски упорито изгражда легенда за македонския си произход. Във ВМРО се записал като Владо Черноземски от Щип. Във Вардарска Македония Владо показвал на другарите си развалините на изгореното от сърбите през 1913 г. село Патрика и обяснявал, че като дете е живял там.

На 16 януари 1923 г. 20-членната чета на Иван Бърльо внезапно напада село Кадрифаково в Македония. Двадесет и трима заселници сърби и част от техните семейства са убити, селото е запалено, а останалите сръбски заселници го напускат. Четата не дава жертви, тъй като нападението е напълно изненадващо и сръбските власти не успяват бързо да изпратят войска от Щип. Според водача на ВМРО, Иван Михайлов, целта на нападението е да спре сърбизацията на Македония.

Отговорът на Белград не закъснява. На 2 март 1923 г. щипският велик жупан Добрица Маткович пристига с войска в съседното село Гарван. Всички мъже, включително деца и старци, са събрани от полето на площада, а войниците започват обиски по къщите, съпроводени с изнасилвания на жените. Двадесет и осем селяни са изведени извън селото и разстреляни с картечници. Жертвите, сред които и три деца на възраст от 13 до 18 години, са оставени непогребани в продължение на шест дена, за назидание.

17. „Бел жардиниер“

В досието на Черноземски има изрезка от френския вестник „Матен“. На 11 октомври се съобщава следното:

„По сведения на полицията убиецът бил облечен в нови дрехи, тъмнокафяв костюм, купен от един голям парижки магазин, обувки тъмночервени (цвет акажу).“

От етикета на костюма става ясно, че той е купен от луксозния парижки магазин „Бел жардиниер“. Разследването на място показва, че покупката е станала на 4 октомври, купувачите са били петима мъже, а костюмите са доставени в хотел „Реджина“. При разпита на персонала на хотела и след справката в регистъра се установява, че в една от стаите са отседнали двама мъже, като единият се е записал под името Силвестър Мални. По-късно полицията ще установи, че неговото истинско име е Мийо Крал, който е вторият атентатор, придружавал убиеца.

На 10 октомври собственичката на хотел „Модерн“ в Екс-ан-Прованс с изненада вижда във вестника портрета на един от бившите си клиенти. Това е снимка на убиеца от Марсилия, който е почти неузнаваем след линча на тълпата, но тя е сигурна, че го е разпознала, и звъни в полицията. След няколко минути полицаите са в хотела. Стаята е претърсена и в матрака са открити два пистолета – „Маузер“ и „Валтер“, както и една граната.

По-късно полицията ще установи, че организаторите на атентата са разделили терористите на две двойки. Основната (Владо Черноземски и Мийо Крал) действа в Марсилия. В случай на неуспех, резервната двойка (Звонимир Поспишил и Иван Раич) трябвало да ликвидира краля в Париж.

Когато Мийо Крал вижда колата с простреляния монарх, разбира, че Черноземски е успял, и бърза да се измъкне от Марсилия. Връща се в хотела в Екс-ан-Прованс в около 18 часа. Тогава скрива оръжията в матрака, плаща сметката и се отправя към Париж.

18. Разкол

В досието на Черноземски има две присъди. По първата той е осъден на смърт, а по втората – на доживотен затвор. И двете са за убийство.

Във ВМРО е започнал кървав разкол.

В началото на 20-те години Балканите попадат в полезрението на Москва като зона на остри национални и социални противоречия и с възможен ресурс за революции. Лев Троцки пише за необходимостта „да се използват подготвени сили извън пролетариата“ за изпълнение на мисията за „световна революция“.

Поощрявайки сепаратистките тенденции, емисарите на Москва разчитат да взривят създадената след Версай, по егидата на Франция, система от съюзи, преди всичко Малката Антанта, с цел образуване на нови самостоятелни държави и последващото им обединяване в Балканска социалистическа република.

През май 1924 г. двама от членовете на Централния комитет на ВМРО – Александър Протогеров и Тодор Александров, подписват във Виена манифест за сътрудничество с Коминтерна и за включването на македонското освободително движение в „единен балкански революционен фронт“. По-късно Протогеров и Александров, осъзнавайки, че са направили грешка, оттеглят подписите си. Но вече е късно, духът на разкола е пуснат от бутилката.

Опасността от болшевизация на ВМРО плаши водачите на автономистите. Разногласията достигат връхната си точка. На 21 август 1924 г. при неизяснени обстоятелства е убит Тодор Александров и това отприщва вълната на терора.

В следващите месеци водеща фигура в организацията става неговият секретар Иван (Ванчо) Михайлов. Разправата с лявото крило е жестока.

Ivan Michailoff, the leader of the Macedonian committee
Иван Михайлов водач на македонските комитети

На 12 септември в Горна Джумая (Благоевград) е свикано съвещание за решаване споровете във ВМРО. Съвещанието се превръща в кървава баня. Убити са двасет и един души. Други представители на левите в организацията, които се намират в Горна Джумая за срещата, чуват престрелката и се укриват в местна казарма, откъдето ги качват на влака за София.

Влакът е настигнат и спрян от два автомобила, след което броят на убитите в така наречените Горноджумайски събития нараства до трийсет и пет. По други твърдения общият брой на убитите от лявото крило на ВМРО е около 200 души. Дали Черноземски е бил сред убийците? По скоро не. Иван Михайлов му е възложил друга задача в София.

19. Размяната

На 12 септември 1924 г. чехословашкият журналист Владимир Сис се среща с един от ръководителите на ВМРО, генерал Александър Протогеров, за да чуе мнението му за братоубийствените кланета в организацията. Протогеров му казал, че „утре ще бъдат ликвидирани още двама“.

В архивите съществуват данни, че по първоначалния план Владо Черноземски трябвало да убие Владислав (Славчо) Ковачев, но понеже познавал семейството, предложил да си разменят жертвите с другия убиец – Мирчо Кикиритков, т.е. Мирчо да убие Славчо Ковачев, а Черноземски – Димо Хаджидимов.

Няколко думи за жертвите. Владислав Ковачев е български офицер, полковник с три ордена за храброст от войните, един от ръководителите на Македонската федеративна организация.

Димо Хаджидимов

Димо Хаджидимов е виден деец на македонското движение, близък съратник на Гоце Делчев, като по-късно се присъединява към федералистите. Става член на БКП и на нейния централен комитет, депутат.

Кикиритков убива Владислав Ковачев по обяд.

Черноземски убива Хаджидимов около пет следобед.

Присъда в името на негово величество Борис III

Цар на българите

Днес 7.9.1928 г...

Владимир Димитров Владимиров от село Патрика, Щипска околия, сега в неизвестност, 31-годишен, българин, православен, грамотен, неосъждан, се признава за виновен за това, че на 12 септември 1924 година е предумишлено умъртвил софийския жител Димо Хаджидимов, и го осъжда на смърт чрез обесване.

Конфискува се в полза на фонд „Подобряване на затворническото дело в България“ вещественно доказателство револвер Парабел №438, 2 калъфа, 4 пачки, съдържащи 27 патрона, и една бомба...

Присъдата е издадена задочно, четири години след убийството. Черноземски е задържан в ареста на V полицейски участък в София и прекарва няколко месеца там, но успява да избяга, преди да бъде осъден.

20. „Здравейте, мили домашни“

Твърде малко знаем с какво точно се е занимавал Черноземски през следващите няколко години.

Има една запазена картичка с негов портрет, изпратена до близките му.

Семейство Димитър В. Керин
с. Каменица (Чепина)
6/VI-25 г

Здравейте, мили домашни, след дълго мълчание най-после Ви се обаждам, прощавайте за мълчанието ми досега. Времето ме заставяше да мълча. Мили татко, приеми моите далечни поздравии. Днес заминавам за „странство“.

Твой син: В. Димитров

21. Държава в държавата

Под ръководството на Иван Михайлов ВМРО става добре организирана военна сила. По негласно споразумение с българските правителства тя управлява цялата Пиринска Македония, създавайки на практика държава в държавата. Там ВМРО разполага с 6714 души, 310558 патрона, 1651 местни четници и 8107 мъже, годни да носят оръжие, които могат да бъдат мобилизирани във всеки момент.

Четите са екипирани с всичко най-необходимо – от пушки манлихери до компас, цианкалий и термометри. Обикновено четниците са въоръжени с къси карабини, пистолет, бомби, патрондаш. Облечени са в специална комитска

униформа: кожена шапка с куршумче в средата, палто и панталони, наподобяващи войнишките, кожен силях, гуна (пелерина), вълнена наметка, която служи за завивка. На краката – калцуни, обвити с гайтан. Обути са с цървули.

Запазена е една снимка на Владо Черноземски с такава униформа. Тя изглежда странно редом до костюмите, с които е облечен Владо на снимките по-късно.

22. Преследването

Френската полиция изчаква докладите на българската политическа полиция но главната ѝ цел е да залови останалите терористи. Ходът на следствието се споделя с журналистите, а те го споделят с читателите. Това дава резултати. Таксиметров шофьор се усъмнява в клиент, който го наел и който почти не говори френски, но му дал щедър бакшиш.

Часът е 9:30 вечерта. Полицаяте са на гарата Фонтенбло, където го намират. Той им показва паспорт с името Мални. Когато се опитват да го задържат, мъжът се шмугва в близката гора, изпускайки кобур с пистолет

„Валтер“. Установява се, че беглецът си купил билет за граничния с Швейцария град Евиан, като го посочил на картата, защото не говорел френски.

Нов сигнал разкрива на полицията, че други двама души, които не говорят френски, са заминали за Евиан от гарата във Фонтенбло.

Три билета за една и съща дестинация, издадени на чужденци, вероятно от Балканите, е нещо, което звучи крайно подозрително. След бързата намеса на полицията в префектура Евиан, двамата подозрителни чужденци са събудени през нощта в хотел „Юнион“, близо до Женевското езеро. На другия ден те трябвало да отплават за Швейцария. Огледът на дрехите им показва, че и техните костюми са от парижкия магазин „Бел жардиниер“. Паспортите отново са чехословашки, с фалшиви имена – Новак и Бенеш. Спешно е извикан представител на югославската полиция, който също участва в разследването и служи за преводач. Двамата си признават, че са хървати от усташката организация и че истинските им имена са Звонимир Поспишил и Иван Раич.

На 15 октомври е заловен и последния терорист, който избягал в гората край Фонтенбло – Силвестър Мални (Мийо Крал). Премръзнал и изтощен, той влиза в едно заведение и си поръчва кафе. Барманът веднага го разпознава и с помощта на клиенти го задържа до идването на полицията.

Мийо Крал (Мални) след ареста
Après son arrestation, Malny a été amené au commissariat de Melun par le brigadier Gaudin (à gauche) et le gardien de la paix Moreau (à droite).

23. Разпити

Българската полиция извършва разпити на хора, свързани с убицеца от Марсилия.

Из показанията на Траянка Владимирова, живуща в София, ул. „Козлодуй“ № 75, българка, православна, домакиня, дадени на 14 октомври в София:

На 22 ноември 1925 г. се ожених за Владимир Георгиев Черноземски. Работеше като часовникар. По-рано е бил шофьор и затова беше известен между познатите под името Владо Шофьора. Къщата, в която живеем под

наем, е паянтова едноетажна постройка. Има една стая, спалня и коридорче, което съм приспособила за кухня.

Бащата и роднините му не познавам. Често съм го запитвала за миналото му, но той винаги ми отговаряше: „Какво те интересува? Аз много съм страдал като дете“. Беше много затворен и никога не говореше за себе си...

След убийството на Димо Хаджидимов през 1924 г. моят мъж беше задържан заедно с Мирчо Кикиритков в ареста на V-ти полицейски участък.

Забележка: Показаха на Траяна Владимирова фотографии на трупа, поставен в ковчег, от главата и татуировката на атентатора Келемен, предадени на полицията от Югославската легация. Същата заяви:

Положително твърдя, че от представените ми фотографии нямам никакво съмнение, че атентаторът Келемен е моят мъж Владо Георгиев Черноземски.

Фотографията на лицето, което ми показвате, отпечатана в югославския вестник „Политика“ от 12 октомври, много прилича на моя мъж.

Из показанията на Мирчо Кикиритков, дадени на 14 октомври 1934 г. пред полицията в София:

С Владо сме приятели. Татуировката му направих аз в ареста на V-ти полицейски участък, а той я направи на мен.

Министерството на вътрешните работи и вероизповеданията бърза да изпрати в Париж събраната информация за Владимир Черноземски.

София, 15 октомври 1934 г.

До Царските легации в Белград и Париж.

Веднага след като се съобщи, че атентаторът в Марсилия носел инициалите на ВМРО, и след като се получиха тук вестниците с неговия портрет, Дирекцията на полицията нареди издирвания и можа да събере

следните сведения, които се умоляват да донесете до знанието на френските (респективно югославянските) полицейски власти:

Портретът дава извънредно силна прилика с именуемия Владимир Георгиев Черноземски, познат още под прякора Владо Шофьора.

Отличителни белези: очи кафяви, изпъкнали; дебели вежди; слабо прегърбен нос; устата на дясната страна малко крива; на дясната горна челюст има четири златни зъба.

През 1924 год., когато е бил задържан за убийството на Димо Хаджидимов, в V-ти полицейски участък се татуирал с емблемата на ВМРО. Татуировката е правена с туш и има тъмнозеленикав цвят.

24.Фанатизъм

При Черноземски готовността за саможертва в името на каузата граничи с фанатизъм. През 1927 г. е изявил готовност да организира атентат в заседателната зала на Обществото на народите, като се самовзриви, за да обърне внимание на Световната организация върху съдбата на българите във Вардарска Македония, но предложението му не било прието от Иван Михайлов.

Из спомените на Иван(Ванчо) Михайлов ръководител на ВМРО:

Хвърляше се в очи голямата негова съобразителност и изобилие на идеи за практически начинания. Показа се напълно дисциплиниран, с голяма воля и главно – решен на саможертва. При всички разговори за акции, където той би участвувал, бързаше да изтъкне, че не трябва да се води сметка дали той ще излезе жив, или не, а да се мисли само за успешното изпълнение на плана.

Междувременно Иван Михайлов се ориентира към промяна на тактиката: ограничаване на четническото движение и налагане на терористични методи, на което другият най-влиятелен ръководител на организацията, Александър Протогеров, се противопоставя.

25. Спиралата на насилието

През 1927 г. отношенията между Александър Протогеров и Иван Михайлов започват наново да се обтягат. Протогеровистите искат преустановяване на революционната дейност и търсене на нови форми за легално разрешаване на Македонския въпрос. На 7 юли 1928 г. Александър Протогеров е убит по нареждане на Иван Михайлов. Започва безмилостна саморазправа с вътрешната опозиция. През следващите години десетки дейци на ВМРО са екзекутирани по заповед на Михайлов. Софийските гробища ще се превърнат в мрачен некропол на македонската братоубийствена война.

Един съвременник на тези събития пише с горчивина:

За съжаление за българската общественост темата Македония започва да се свързва единствено с кървавите братоубийства, а не толкова с положението на сънародниците във Вардарска и Егейска Македония.

На 2 декември 1930 г. Владо Черноземски е арестуван във връзка с убийството на близкия до Протогеров деец на ВМРО – Наум Томалевски.

Изправен пред Софийския окръжен съд, Владо Черноземски се признава за виновен, но мотивира деянието си като „изпълнение на тежък дълг на революционер, който се бори за свободата на македонските българи“.

Съдът го осъжда на доживотен затвор, но както по първата присъда, той ще бъде амнистиран и по втората.

В края на двайсетте години Иван Михайлов започва да търси други пътища за разсичане на заплетения македонски възел. През 1929 г. Михайлов започва промяна в политиката на ВМРО: отдалечаване от целта – присъединяване на Македония към България, и поставяне на нова цел – свободна Македония, съединяваща трите части, т. е. Вардарска, Егейска и Пиринска Македония, като своеобразна втора българска държава на Балканите.

26. Има ли задгробен живот?

При разпитите след Марсилския атентат в Дирекцията на полицията Мирчо Кикиритков дава сведения за поведението на Черноземски в затвора:

Владо беше тих човек. Не ядеше месо, не пушеше и мразеше другарите, които пиеха. Жените не обичаше, не е вярно, че е имал много любовници. Беше краен националист, но с анархистични идеи. В гладните стачки на политическите затворници не взимаше участие. Обичаше да общува с покултурни от него хора. Беше го ударил на окултизъм, интересуваше се дали има задгробен живот.

Обичаше да се усамоти. В затвора постоянно четеше, той знаеше с подробности историята за Васил Левски и Христо Ботъов.

Фрази като: „Аз ще направя ръцете си на чукове, кожата си на тъпан и главата си на бомба, пък ще да изляза на борба със стихииите“, или стихове като: „смъртта ѝ там мила усмивка, а хладен гроб сладка почивка“, сигурно са възпламенявали въображението и засилвали решимостта му за саможертва.

През януари 1932 г. амнистията е обявена и Черноземски е освободен.

Из показанията на Траянка Будинова Владимирова, дадени пред полицията на 14 октомври в София:

След излизането си от затвора Владо много пъти ми се е клел, че ще напусне организацията и ще заживее като мирен гражданин, но нито веднъж не удържа на думата си. Постоянно се занимаваше с работата на организацията и продължително отсъстваше от къщи.

На 15 юли 1932 г. сутринта Владо ми каза, че ще замине и ще се бави един месец. Не каза къде замине. Взех ръчна чанта, в която поставих една горна риза, фланелка, долни гащи и излезе. Беше около 7 часа. Оттогава нищо не зная за него.

Първите месеци след заминеването му получавах чрез момчета от организацията по 1000 лева. Преди 7-8 месеца ходих в Националния комитет

да питам за Владо, къде и кога ще се върне. Едно момче, името на което не зная, ми каза, че това не е моя работа.

27. Най-подходящият

В средата на 1932 г. Павелич се обръща към Иван Михайлов с молба да му изпрати лице за специална задача. Ето отговора на Михайлов:

Драги Вълко,

Анте е помолил да изпратим при него едно наше лице – вероятно му е нужно първо, за да окуражи с него хората си, а сигурно и за акция. Мисля, че поради моралното си държание и други качества най-подходящ е Владо Шофьора. Пращам осем негови портретчета. Ти се заеми за изкарване на паспорт, по възможност бързо, за него. На паспорта постави това с шапката.

Юли, 1932

Сърдечен поздрав: Радко /Иван Михайлов/

П.П. При случай кажи на Лютов и той да знае, разясни му, че се касае за стари споразумения за акция, от която ние може да имаме полза. Аз пиша на Анте, че това лице не бива да се жертвува за по-малък обект от Бедекович (полицейския началник на Загреб), от някой жупан или виден генерал.

28. Янка Пуста

В средата на 1932 г. отношенията между Югославия и Италия рязко се влошават заради покровителството и помощта, която Италия оказва на хърватската „Усташа“. Предприемайки стъпки за намаляване на напрежението между двете страни, както и с Франция, италианските власти закриват

усташките лагери и намиращите се в тях около 2000 хървати, командвани от Павелич, се преместват в Парма.

Значението на центъра за обучение в Янка Пуста, Унгария, нараства. Той става и база за поредица от терористични акции в Югославия. Тук пристига от Италия и Черноземски със задачата да предаде своя опит на хърватите. Запазени са негови снимки в усташка униформа от пребиването му в лагера.

В центъра пристига Елка Погорелец – агент на сръбските тайни служби, която става секретарка и любовница на Перчец. Една нощ тя напуска лагера, тайно преминава границата и се озовава в Белград.

През октомври 1933 г. публикува в загребски вестник поредица материали под интригуващото заглавие „*Тайните на емигрантите престъпници*“.

Югославия сезира Обществото на народите относно дейността на лагера в Янка Пуста и той е закрит.

29. Лотарията

На 19 ноември 1935 г. в град Екс-ан-Прованс започва процесът за атентата в Марсилия. Акредитирани са около сто журналисти, разпитани са 66 свидетели. Заловените трима терористи дават подробности за дните, предхождащи събитието.

На 24 септември 1934 г. в унгарския пограничен град Надканижа се разиграва лотария в присъствието на седмина хървати, които доскоро са били обучавани в лагера в Янка Пуста. Бившият началник на лагера, Густав Перчец, ръководи събитието. „Печелившите“ са трима: Звонимир Поспишил, Мийо Крал и Иван Раич. Тримата произнасят клетвата на „Усташа“:

Ако не изпълня задачата си, ще приема смъртта като наказание, затова помогни ми Боже. Амин.

Целта не е посочена, но всички я знаят – убийството на крал Александър.

30. Последното пътуване

На 27 септември заминават за Будапеща с унгарски паспорти и оттам за Виена и Цюрих. На 28 септември по обяд са посрещнати от млад мъж, който се представя като Крамер. Всъщност става дума за усташкия ръководител Еуген Кватерник. Той им връчва писмената заповед на Анте Павелич със строги указания да я унищожат, след като я прочетат. Кватерник е придружаван от Владо Черноземски, който е пристигнал от Италия. Заповедта разпорежда тримата хървати и българина да формират две групи: едната ще замине за Марсилия, а другата ще изчака краля в Париж, за да направи нов атентат, в случай че първият не успее.

Петимата заминават за Лозана. Кватерник им раздава нови чехословашки паспорти. Петимата се качват на кораб, за да прекосят Женевското езеро до френския бряг. Чехословакия има безвизов режим с Франция и затова са избрани чехословашки паспорти. Петимата се разделят на две групи, слизат на различни пристанища и по различни пътища достигат Париж, където се настаняват в отделни хотели, като избягват да ги напускат. Все пак им се налага да купят нови дрехи, за да заличат следите си. Избират ги в магазина „Бел жардиниер“ и поръчват да им се доставят в хотел „Реджина“.

На 5 октомври всички пристигат в кафенето на гара „Сен Лазар“, където се срещат с непозната съпружеска двойка. Кватерник ги представя: хубавата руса жена като Мария Вудрачкова, по-късно тя ще бъде наречена от следствието „красивата славянка“, и съпруга ѝ Ян Вудрачек. По-късно ще се разбере, че това е семейство Година. Предполага се, че мъжът Антон Година е дошъл от Чикаго, където е бил в близкото обкръжение на Ал Капоне. Впоследствие това дава храна за много спекулации за участие на мафията в престъплението.

Двете групи терористи се разделят. Поспишил и Раич остават Париж.

Сутринта на 6 октомври Кватерник, Владо Черноземски и Майо Крал заминават по обиколни пътища за град Екс-ан-Прованс, недалеч от Марсилия.

Тук Кватерник дава на Владо и Мийо по 1500 франка и им купува по един компас и карта на Марсилия. Получават и нови чехословашки паспорти с нови имена – Келемен за Владо и Мални за Мийо. На 8 сутринта пристига и семейство Вудрачек. Същия ден всички заминават за Марсилия, за да изучат внимателно маршрута, по който на следващия ден ще мине крал Александър, и да определят мястото на покушението.

На 9 октомври 1934 г., рано сутринта, Черноземски и Крал получават от Мария Вудрачкова по два револвера – „Маузер“ и „Валтер“, патрони и по една бомба. Съпругът ѝ им дава последни наставления за точното изпълнение на плана. С това ролята на семейство Вудрачек е приключена и те напускат Екс-ан-Прованс. Кватерник се е „изпарил“ предния ден. След като обядват, Владо и Мийо взимат автобуса за Марсилия. В 14 часа те вече са заели позиции. Черноземски е на улица „Канебиер“, пред сградата на борсата, а Крал е застанал по-встрани. По-късно пред съда Мийо Крал ще заяви, че малко преди това двамата се скарали:

Аз му казах за моите опасения, че е невъзможно да се убие краля, без да пострадат други хора, но той ме хвана за ръката и с ярост ми даде да разбера, че е готов да ме убие, ако не го последвам...

31. Де му е гробът, днес никой не знай...

Владо Черноземски е погребан на 12 октомври 1934 г. в марсилското гробище „Сен Пиер“ в присъствието на двама детективи и гробарите, като мястото не е означено, за да не стане място за поклонение.

Родното му село Каменица днес е квартал на Велинград. Главната улица в него се казва „Владо Черноземски“. Преди време бе поставена и паметна плоча, на която е написано:

Слободна Македония беше твоят идеал. Твоята саможертва – наше вдъхновение. От македонските българи.

В дните около 9 октомври Българският национален съюз провежда ежегодно възпоменание за Владо Черноземски. Сведените им знамена над паметната плоча със знак, напомнящ свастика, изглеждат стряскащо.

Младежката организация на ВМРО се нарича „Владо Черноземски“ и понякога организира турнири по стрелба в чест на саможертвата му.

Понякога ВМРО издава некролог по повод кръгла годишнина от смъртта му. Понякога някой от френските посланици пише протестно писмо срещу честванията, припомняйки, че в атентата е убит френския външен министър Барту и неколцина обикновени граждани.

32. Въпроси без отговор

Вечерта на 12 февруари 1936 г. съдът в Екс-ан-Прованс произнася присъдата. На доживотна каторга са осъдени Мийо Крал, Звонимир Поспишил и Иван Райч, а организаторите Анте Павелич, Еуген Кватерник и Иван Перчевич – задочно на смърт.

Няколко дни след завършването на процеса британският „Таймс“ коментира:

Когато историците пристъпят към изучаването на архива на двореца на правосъдието в Екс-ан-Прованс, за да разискват върху документите, разкриващи историята на убийството, те ще бъдат поразени от оскъдността на материалите и не ще намерят в тях указания кой въоръжи убиеца на краля и защо. По тези два въпроса нито обвиняемите, нито защитата, нито свидетелите дадоха някакво обяснение.

И до днес не е ясно кои са поръчителите на атентата. На пръв поглед следите водят към Италия, която нито предаде Павелич и Кватерник на правосъдието във Франция, нито позволи френски следователи да ги разпитат на нейна територия. През 1941 г. Павелич оглавява така наречената Независима хърватска държава, която отстъпва на Италия по-голямата част от Далмация. Кватерник става шеф на специалните служби в новообразуваната хърватска държава. Политиката ѝ е подчинена на идеята за постигане на етническа чистота – всички сърби е трябвало да бъдат хърватизирани, избити или прогонени. Извършени са чудовищни престъпления.

В концентрационния лагер Ясеновац загиват около 80 000 души – сърби, евреи и цигани. След войната Павелич и Кватерник успяват да се измъкнат и да заминат за Аржентина. Иван Михайлов прекарва по голямата част от войната в Загреб, но няма данни да е съдействал на Павелич в престъпленията му. В края на лятото на 1944 Хитлер обмисля идеята за създаване на Независима македонска държава. Той предлага на Иван Михайлов да я оглави, но той отказва. По-късно бяга от Хърватска през Унгария, Германия и Испания, за се установи за постоянно в Рим, където умира на 94-годишна възраст.

Ако Италия е имала интерес от смъртта на краля, то Германия по-скоро е искала смъртта на френския външен министър. Много се е изписало за операцията „Тевтонски меч“. През 1957 г. в комунистическия официоз на ГДР „Нойес Дойчланд“ излиза статия за миналото на генерал Ханс Шпайдел, по това време главнокомандуващ сухопътните сили на НАТО в Европа, как той като помощник военно аташе на Германия в Париж организира покушението в Марсилия в рамките на операция „Тевтонски меч“. Публикувани са и факсимилета на документи, издадени са книги, направен е документален филм. На запад тогава тези разкрития се приемат като част от пропагандната война на Варшавския договор срещу НАТО, но въпросителните остават.

Днес темата за тероризма е по-актуална от всякога. Атенатът в Марсилия е поводът Обществото на народите през 1937 г. за първи път в историята да приеме две конвенции срещу международния тероризъм. Едната го определя като международно престъпление, другата предвижда международен съд за терористи. И двете не влизат в сила. Втората световна война чука на вратата. Може би изстрелите в Марсилия са били сигналът за нейното начало.